

Kettős jellegű párt- és állami szervek

Konzultáció

Államunk jelenlegi fejlődése abban a történelmi szakaszban megy végbe, amelyet — minden gazdasági-társadalmi tevékenységre kihatóan — a párt politikai vezető szerepének a növekedése, a szocialista demokrácia állandó bővülése és az államgépezet működésének, célratörő formáinak következetes tökéletesítése jellemez.

A párt vezető szerepének növekedését a marxi—lenini tanításra s ennek az egész nép érdekeivel való teljes azonosítására alapozott pártpolitika eredményezte, az a tény, hogy egyedül a párt képes vezetni országunkat a társadalmi és nemzeti felszabadulás, a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom megvalósításának, az eddig példa nélkül álló gazdasági és kulturális felvirágzásnak útján, a kommunizmus felé. E célok elérése szükségképpen megköveteli az összes dolgozók alkotóerőinek mozgósítását és összehangolását, szocialista tudatuk erősítését, a legmegfelelőbb munkamódszerek kiválasztását és — következképpen — a mindinkább szélesedő, egyre nagyobb hatóerejű pártmunkát s ennek mint politikai vezető szerepű erőnek magasabb szintre emelését. Ebben az értelemben a Román Kommunista Párt Központi Bizottságának a párt X. kongresszusára vonatkozó irányelvi erőteljesen hangsúlyozzák: „Maga a társadalmi fejlődés gyakorlata bizonyítja, hogy az új rendszer megvalósítására irányuló folyamatban a társadalomvezető erőt betöltő párt szerepének a növekedése objektív törvényszerűség, az élet parancsoló szükségessége.” Eme irányelvet követve, a Román Kommunista Párt 1972. évi júliusi országos konferenciája — abból a történelmi szükségszerűségből kiindulva, mely szerint a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom felépítése és a kommunizmus felé irányuló fejlődés szakaszában a párt vezető szerepe mind erőteljesebben jut kifejezésre — hangsúlyozta: a párt növekvő mértékben azonosul a tömegek törekvéseivel. „Éppen ezért a párt alapaktívájának és összes tagjainak nem kívülről kell részt venniük a gazdasági-társadalmi fejlesztésben, hanem közvetlenül az ország összes gazdasági, társadalmi és állami szervein belül. A párt vezető szerepe növekedésének és érvényesülésének abban kell kifejezésre jutnia, hogy a párt egyre szervezesebben beilleszkedik az egész társadalom tevékenységébe és életébe.” (Nicolae Ceaușescu: Jelentés a Román Kommunista Párt Országos Konferenciáján — 1972. július 19—21. Bukarest, 1972. 48.) Ezt a gondolatot továbbfejlesztve, a Román Kommunista Párt programja kiemeli: „A pártvezetést nem kívülről kell gyakorolni, hanem a társadalmi és gazdasági szervezeteken belül. Ez a párt vezető szerepe állandó növekedésének, az egész nép párt körüli egysége erősödésének, a néptömegek általános tudata emelkedésének, a társadalom vezetésében való mind aktívabb részvételének természetes, törvényszerű folyamata.” (A Román Kommunista Párt programja. Bukarest, 1975. 109.)

A párt vezető szerepének növekedéséhez hasonlóan a szocialista demokrácia folytonos bővülése és az államgépezet állhatatos tökéletesítése is objektív törvényszerűség társadalmi fejlődésünkben. Nyilvánvaló, hogy a jelenlegi szakaszban pártunkra háruló nagyarányú feladatok teljesítése csakis az összes dolgozók erőtartalmáinak mozgósításával érhető el. Ahhoz, hogy a széles tömegek szavukat hallassák és alkotó kezdeményezéseiket érvényesítsék a társadalom vezetésében, szükséges a meglévő szervezési formák továbbfejlesztése, újabb módszerek megtalálása s az állampolgárok és szervezeteik bevonása e tevékenység betöltésébe.

Ily módon az államgépezet folytonos demokratizálódása éppúgy, mint tevékenységének tökéletesítése, ebben a szakaszban is ama történelmi folyamat elkerülhetetlen követelménye, melynek országunk magát elkötelezte.

Mindezek az objektív törvények — éppen ezért, mert ugyanabból a történelmi szükségszerűségből erednek, amely a dolgozók alkotóerejének mozgósítását és összehangolását meghatározza — egységesen működnek, kéz a kézben haladnak, egybekapcsolódnak, és kölcsönösen kiegészítik egymást a magasztos cél — a kom-

munizmus irányában. Ily módon a párt vezető szerepének növekedése döntő tényező a szocialista demokrácia bővítésében. Amint azt az 1972. évi országos konferencia meghatározta: „... a párt mindinkább azonosul a néptömegek, az egész társadalom céljaival és törekvéseivel.” (Nicolae Ceaușescu: *Jelentés a Román Kommunista Párt Országos Konferenciáján — 1972. július 19—21.* Bukarest, 1972, 47.) E mind mélyebb és átfogóbbá váló azonosulás, a párt vezető szerepének a növekedése különösen jelentős tényező egyszerűsre mind a szocialista demokrácia folytonos bővülésének történelmi folyamatában is. A szocialista demokrácia bővülése hasonlóképpen feltételezi az államvezetés tudományos alapokra történő helyezését és tevékenységének rendszeres javítását. Az elfogadott intézkedéseknek nemcsak a tömegek akaratát kell kifejezniük, hanem meg kell határozniuk — a követendő cél eléréséért — a leghatékonyabb módozatokat is. Ezek legyenek ésszerűek és gazdaságosak, cselekvőek és tárgyilagos szellemben alkalmazhatóak. Így aztán — a teljességre törekedve — a demokrácia határfokát minél magasabb szintre kell emelni, hogy ezzel az államgépezet tevékenységének tökéletesítése, mind a párt vezető szerepének növekedésében, mind a szocialista demokrácia folytonos bővítésében, egységes egészet alkosson.

Másfelől — tekintve, hogy az állam nem egyszerű végrehajtó tényező a párt-politika megvalósításában, hanem szervei révén tevékenyen részt vesz az ország gazdasági, társadalmi és kulturális fejlesztését érintő határozatok kidolgozásában — az államtevékenység tökéletesítése szorosan kapcsolódik a párttevékenység tökéletesítéséhez is. Úgy, amint Nicolae Ceaușescu elvtárs hangsúlyozta: „Alapjában véve az állam és államgépezet szervezése a párttevékenység szervezését is jelenti, mert a párt nem szakadhat el az állam és államgépezet általános struktúrájától.”

Az említett, egységesen ható törvényszerűségek folyamánként szocialista demokráciánk rendszerében — az utóbbi években — azelőtt nem ismert szervek megjelenése vált ismertté; ezek közül egyesek szembetűnően új vonásokkal, mint kettős jellegű, párt- és állami szervek. Megjelenésükben a pártnak az ország tevékenységébe és társadalmi életébe történő mind mélyebb beilleszkedése jut kifejezésre; e szervek eredeti, országunk sajátosságának megfelelő formát alkotnak a szocialista demokrácia tökéletesítésében.

A mag, amelyből a kettős jellegű — párt- és állami — szervek kialakításának eszméje kicsirázott, előzményekben, magában a gyakorlatban található. Így például az utóbbi ötéves tervek párt- és állami szakszervezetek készítették elő. Ezek azonban nem voltak állandó jellegű szervek; tevékenységük a munkálatok után, amelyekért létrehozták, megszűnt. Másrészt e bizottságok szervezését és működését előírászerűen nem szabályozták, hanem mind *ad hoc* létesítették, konkrét feladatoknak megfelelő tevékenység átmeneti gyakorlására.

Az ötéves terveket előkészítő párt- és állami bizottságok a gyakorlatban rendkívül hasznos szerveknek bizonyultak. Eppen ezért, e gyakorlat teljes gyümölcsötözéséért a Román Kommunista Párt Központi Bizottsága 1971 tavaszán hosszabb távú tervezésre központi párt- és állami bizottságot alakított. Noha állandó szervnek szánták, e bizottság szerkezeti fölépítését, hatáskörét és működésének módozatait államilag nem írták elő.

E párt- és állami szervek működését és jövőbeni fejlődésük távlatait mérlegelve és elemezve, Nicolae Ceaușescu elvtárs a párt 1972. évi országos konferenciáján rámutatott: „Tekintettel az e bizottságok tevékenysége során szerzett tapasztalatokra, s figyelembe véve hazánk egységes országos terv alapján történő gazdasági-társadalmi fejlesztésének egyre fontosabb szerepét, szükségessé vált, hogy a párt- és állami bizottságok helyett állandó szervezet létesítsünk, amelyben párt- és állami vezető káderek, a legjobb gazdasági, műszaki és tudományos káderek vegyenek részt, nemkülönben a dolgozók olyan képviselői, akik közvetlenül a termelésben dolgoznak. Javasoljuk, hogy ez a demokratikus szerv a Románia Gazdasági-Társadalmi Fejlesztési Főtanácsa elnevezést kapja. A Főtanács tanulmányokat dolgozva ki, és megvitatná az ország fejlesztésének fő irányvonalait. Tanulmányait és konklúzióit a párt- és államvezetőség elé fogja terjeszteni, s a párt- és állami szervekkel szoros kapcsolatban dolgozik majd a prognózisok, az ötéves tervek és az évi tervek kidolgozásán.” (I.m. 61.)

Jóllehet az állami szervek előkészítő párt- és állami bizottságoknak ad *hoc* jellegük volt, anélkül, hogy szerkezetüket és működésüket az államhatalom felső szerveinek előírásai meghatározták volna, más párt- és állami szervek kialakítását és ténykedését már törvényi jellegű normák szabályozták.

Ilyenek voltak a területi gazdasági bizottságok (57/1968 sz. törvény 67. szakasza), amelyeket ma a megyékben és Bukarest municípiumban a gazdasági és társadalmi tevékenység munkásellenőr-tanácsaival helyettesítettek (15/1972 sz. törvény 14. szakasza a gazdasági és társadalmi tevékenység központi munkásellenőr-

tanácsának megszervezéséről). Kettős összetételű volt a Románia Szocialista Köztársaság Államtanácsa mellett működő Gazdasági Tanács is (4/1969 sz. törvény), melyet a 15/1972 sz. törvénynek megfelelően a gazdasági és társadalmi tevékenység központi munkásellenőr-tanácsává alakítottak át. Más, kettős jellegű szervek még: Románia Szocialista Köztársaság Védelmi Tanácsa (5/1969 sz. törvény és a 14/1972 sz. törvény 8. szakasza); a Szocialista Művelődési és Nevelési Tanács (301/1971 sz. törvényrendelet, a 134/1973 és 230/1973 sz. törvényrendeletekkel módosítva); Románia Gazdasági és Társadalmi Fejlesztésének Főtanácsa (1/1973 sz. törvény); a Gazdasági-Társadalmi Szervezés Tanácsa (3/1973 sz. törvény); az Országos Tudományos és Műszaki Tanács (275/1973 sz. törvényrendelet); a néptanácsok problémáival foglalkozó Bizottság (10/1973 sz. törvény); a Román Rádió és Televízió (302/1971 sz. törvényrendelet, módosítva a 690/1973 sz. törvényrendelettel és újraközölve a *Buletinul Oficial* 10/1974 számában), és végül a városi és vidéki területek rendezésének központi párt- és állami bizottsága (58/1974 sz. törvény).

Ezeknek az újszerű szervezeteknek a megjelenése, amelyekre nézve az Alkotmányban nincs semmi utalás, egész sor megoldandó feladatot ró jogtudományunkra. Mindenekelőtt annak feltárását, hogy melyek a sajátos vonások az egyjellegű párt- és állami szervekhez viszonyítva. A kettős jellegű szervek megkülönböztetett vonásainak a meghatározása még abban az esetben is szükséges, amikor — szokásos módon — maguk a megalakítás alapjául szolgáló előírások is hangsúlyozzák, hogy e szervek egyidejűleg párt- és állami jellegűek, mert előfordulhat a közelebbi megjelölés hiánya is, mint az 5/1969 sz. törvény esetében, amely Románia Szocialista Köztársaság Védelmi Tanácsának szervezésére és működésére vonatkozik, s melynek kettős sajátosága vitathatatlan.

Ahhoz, hogy a párt- és állami szervek jellemzőit meghatározzuk, a kettős jellegnek megfelelő kettős összehasonlításhoz kell folyamodnunk. Az első összehasonlítás arra hivatott, hogy az egyjelentésű állami szervekkel szemben a kettős sajátosságú jellegzetes vonásait mutassa ki; a második összehasonlítás ugyanezt a pártiszervekre vonatkoztatja. Ahhoz, hogy ez a logikai művelet tudományosan megalapozott jellemzéshez vezessen, nyomon kell követni az összes kettős szervek megkülönböztetett, de mind az állami, mind a pártiszervekhez viszonyított közös vonásait, minthogy az új szervezeti kategóriáról csakis akkor eshet szó, ha mindegyikükben — kisebb-nagyobb számban — ezek a vonások egyaránt felismerhetők. A kérdésmegoldás egyszerűsége felül a kérdésre is: mi készítette a törvényhozókat arra, hogy egyes szerveket párt- és állami jelleggel egyszerre ruházzanak fel? Hiszen világos, hogy e szabályozások alapjául szolgáló ténykedések mindenekelőtt azokban az új és közös vonásokban jutottak kifejezésre, melyekkel az illető szerveket felruházták. Természetesen, a kettős jellegű szervezetben föllelhető közös vonások csak *minimumot* jelenthetnek. Éppen ezért lehetséges, hogy egynémely kettős szerepű szerv olyan jellemző vonásokat is hordozzon, amelyekben hangsúlyozottan — más, hasonlóknál fel nem lelhető — pártjelleg jut kifejezésre. Így aztán természetes, hogy az összes kettős jellegű szervek közös vonásainak kibontásakor kísérletet tegyünk csak egyes jellemző vonások kimutatására is, éppen a kettősség még élesebb kidomborítására.

A pontos meghatározás annál is inkább szükséges, mert a kettős szervek jellegzetes vonásait még nem értelmezték különböző, de azonos jelentésű szabályzatokkal; egyesek ezek közül világosabbak és terjedelmesebbek, mint a többiek. Éppen ezért bizonyos szabályzati előírásokban a kiegészítő ismérvek megfogalmazásakor újra hangsúlyt kap a szándék, hogy — kettős jellegű szerv létesítéséről lévén szó — hozzá kell járulni a lényeges jellegzetesség kidomborításához akkor is, ha az illető kritérium nem található meg az összes hasonló sajátosságú szerveknél.

